

KRASA (69) sb

krasa f (66), **krasza** f (2), **kras** m (1), krasza *ZawJeft* [w rymie]; krasza : kras *BartBydg* (1 : 1).

krâ- (50), kra- (9); kra- *GrabowSet* (5), *RybWit*; krâ-; kra- *BierEz* (7 : 1), *Leop* (2; 1), *HistRzym* (5 : 2), *ArtKanc* (4 : 1); *końcowe a jasne*.

sg N krâsa, krâs (16). ◊ G krâsy (19). ◊ D krâsie (3). ◊ A krâsę (18). ◊ I krâsą (8). ◊ L krâsie (3).
◊ V krâso (1). ◊ pl A krâsy (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Piękność; urok, wdzięk, powab; ozdoba; wspaniałość, świetność; forma BartBydg, Mącz; species BartBydg, Cn; figura BartBydg; concinnitas, concinnitudo, decor, decus, dignitas, elegantia, formositas, generositas, honestamentum, nitor, ornamentum, ornatus, splendor, venustas Cn* (46) : *lyn* twoy był krâfy aniellkié/ wlflech *lyn*ow człowieczych nápiękniefly *OpecŻyw* 131v, 128v; *Zleś* tę pawiu rzecz z rozumiał: [...] *Koźdego* fwym obdârżono: Ty krâfą/ flowik śpiewânim: *Woł* siłą/ á koñ biegânim. *BierEz* N4v, K2; *Species*, *czudnosc*, *krassza*, *pulchritudo*, *forma*, *figura*, *postava BartBydg* 147; *gdy* wzrzał iednego młodzienca na twarzy *szkaradego*, ale obyczaiow dobrych y rzekł, *dobrota* dużo iego wiele krâfi, iego twarzy przydawa. *BielŻyw* 74, 49; [*czart do anioła*] *Owa* przydą náłze czâfy/ *Iz* doftâniem *ŝwoiey* krâfy/ *Ktorâfmy* pirwey ŝtrâcili *BielKom* D3; *LubPs* N2v, S3v, V5; *Leop Ez* 27/4, 11; *Fallax puellarum* *forma*, *Omylna* panieñska krâfâ. *Mącz* 117a; y poczęłâ gâść á plęfâć/ á to ták ŝlicznie á ták ŝlufznie/ że wŝyfcy [...] *dziwiwili*! *ŝie* iey krâfie/ *gędźbie* y plęfâniu *HistRzym* 12v, 7 [2 r.], 8v, 102v [2 r.]; (*nagł*) *Nâ Rózâ*. (-) *NAdobny* ŝobie *kwiât* *Venus* obrâła/ *Kiedyby* iego krâfâ dłużej trwâłâ. *KochFr* 44; *KochDz* 104; *Wŝyftkę* ŝwâ krâfę *drzewâ* vtraçily *KochPieś* 41; [*do lutni*] *O* czci *Pheobowa*/ y *ŝtołow* złoconych *Kraŝo* niebieŝkich *KochPieś* 53; *ArtKanc* 116v, Q19v; *Ieden* wzor *wczâciwoŝci*/ *iednâ* *cnoty* *krâfzâ*/ *Ktoréy* ni *Tyran* *zgłâdźi*/ *âni* *butâ* *nâfzâ*. *ZawJeft* 35; *Lâto* *widzę* *ŝtoi*/ *Ale* *nâ* *ŝobie* ni *ma* *zwykley* *krâfy* *ŝwoiey*. *Wŝyftko* *odmienne* *bârzo*: *nâ* *głowie* *włos* *ŝiwy*/ *Wieniec* *zwiędly*/ *twarz* *ŝina* *WitosłLut* A5, A3; *GosłCast* 3; *PaxLiz* A3, E2v.

W przeciwstawieniach: »krasa... cnota« (2): *Niemâfz* *žadney* *więtfzey* *wâdy*/ *Iedno* *żeŝ* *bârzo* *ŝzkârâdy*. *On* *rzekł*/ *kto* *chce* *człowiekâ* *baczyć*/ *Nie* *trzebâ* *nâ* *krâfę* *pâtrzyć*: *Bacź* *cnotę* y *obyczâie* *BierEz* B3; *Iz* *yâ* *poymye*/ *nye* *ták* *dla* *cnoty* *ktoraby* w *nyey* *byłâ*/ *yâko* *dla* *krâfy* *iż* *głâdka* *yeŝt*. *GliczKsiąż* P7.

W porównaniu (1): *Iák* *prędko* *ŝcięty* *kwiâtek*/ *ŝwâ* *ozdobę* *trâci*/ *Ták* *rychło* *krâfę* *człowiek*/ *gdy* *ŝię* z *ŝmierciâ* *brâci*. *GrabowSet* E.

W charakterystycznych połączeniach: *krasa* *anjelska*, *dziwna*, *niewymowna*, *omylna*; *być* [*jakiej*] *krasy* (2); *krasy* *dostać*, *odjâć* (*ujmowâć*) (2), *przydawâć*; (*u*)*tracić* *krasę* (2); *nadarzyć* (*obdarzyć*) *krasâ* (2).

Przysłowie: *Szkodâ* *krâfy* *gdzie* *rozumu* *niemâfz* *BierEz* I; *Moc*/ *vrodâ*/ z *wŝytkâ* *krâfâ*/ *Bez* *rozumu* *nikczemne* *ŝâ* *BierEz* P4.

Szeregi: »ozdoba a krasa« (1): *oni* *wyżrâ* *wielmożnoŝ* *Pâñfkâ*/ y *ozdobę* á *krâfę* *Bogâ* *nâfŝego* [*videbunt gloriam Domini et decorem Dei nostri*]. *Leop Is* 35/2.

»krasa a piękność« (1): *vpadł* *do* *pielâ* [!] y *połamał* *goleni*/ *to* *ieŝt* *ŝwâ* *krâfę* á *pięknoŝ* *kthorâ* *mu* *był* *bog* *dał* *HistRzym* 93.

a. *Postać, wygląd [w tym: czyja (6)] (7)* : Bárzoć k temu niepodobny/ Boć plugawy iteż żądny. Ezop rzekł temu sie nie dziwuy/ Po twarzy sie nie známionuy: O coś pytał tego łuchay/ O moię krałę nic niedbay. *BierEz* Cv; Oná [*Zuzanna*] że była w załtonie/ odkryć ią kazáli/ Aby ná iey piękną krałę do woley pátrzáli. *KochZuz* A4; *ArtKanc* F4v; w pogodną noc piérwomiešięczną/ Pátrzáiac ná niebiefką krałę bárzo wdzięczną/ Vyžrzyłz tám dróge/ Białomlęczną nazywáią *KochPhaen* 18; Przeto póki pánuie Wiofná w twarzy twoiéy/ Day sie/ Hánno/ nápatrzyć wdzięcznéy krafy swoiéy *KochFrag* 21; *GoslCast* 20; y chłopi rádži Yłz zaś BOG knim twą Miłość prowadzi. W piękney krášie w łzczeńšciu y we zdrowiu *RybWit* Cv.

W charakterystycznych połączeniach: ozdobna krasa, piękna (3), wdzięczna (2); patrzeć (napatrzeć się) na [czyją] krasę (3).

2. *Dorodność, krzepkość, tężyzna, siła; rumianość; almities, color venustatis sanguine difflusus vet succo illitus, pulchritudo ex nutrimento Cn (12)* : Pytał młody ieleń łtárego/ Co sie dzieie oycze złego: Iże przede pýy vćiekałz/ Kiedy krafy ták dofyć małz. Napierweieš dofyć wielki/ Ku biegowi bárzo lekki: Rogami sie możelz bronić *BierEz* L, L; iegli kto pełny/ krafný/ rumiány/ nád Zwyczaj: krałác táká łzkodna *SienLek* 18v, 12v; *Oczko* 12v; Pierwéy niż plešnią piękna twarz przypádnie/ Y zupełnému ciáłu krałá łpádnie *KochPieš* 8; *ArtKanc* E19v; *GrabowSet* N3v.

W charakterystycznych połączeniach: krasy dosyć (niemało) mieć (2).

Szeregi: »krasa i teź czyrstwošć« (1): Ciáło łię chłubi młodošćią/ łwą krałą y teź czyrstwošćią *ArtKanc* S3v.

»moc a krasa« (1): A włzákož báczyć šię/ iegli młody/ álbo tákież łtáry/ mali dofyć mocy á krafy/ tákí može [*krew*] pušćić. *SienLek* 36v.

»zdrowie i krasa« (1): że go wodá wyššie/ wytrawi/ á łkórę mu zawárlzy/ zdrowiu/ y krašie piérwłžéy/ z podziwieniem wróci. *Oczko* 25v.

W przen (1) : oko łzá źrze/ pierší tárğa łkánie/ Włzytká ma králá/ po źiemí łpłynęłá/ Przeto/ iż ma złošć / twą łáłkę odćięłá. *GrabowSet* 12.

a. [*Pełnošć, sytošć; tu w przen:*

Wyrażenie przyimkowe:»w krasę« = *do sytošci, w bród, do woli*: Ukroj, co się opiece, nie dbaj, choć się burzy. Lecz takiego nabycia tacy potomkowie Napiją się aż w krasę po duchownej głowie. *Apolog* 45.]

3. *Barwa (zwłaszcza jaskrawa), blask; farba; color BartBydg (11)* : Color, crass, barwa *BartBydg* 30b; iż oczy łą rzecz łubtilna [...] przeto teź tam żółtą krałę narichley znać. *GlabGad* E6v; farbierze gdy chcą aby łukno albo płotno iaką krałę lepiej w łię przyięło tedy ie ocztem polewaią albo onę krałę warzą z nie iaką cirpką rzeczą *GlabGad* 16, E6v; Byšćie wy między gárcny w łzczyrych łádzach łpáli/ Przedšię wy swoią krałą bęđziecie równáli Z gołębíem naslicznieyšzym/ od któręgo łzije Málowanéy/ to šrzebrny/ to złoty bláłk bije. *KochPs* 97; *PaxLiz* D2, D2v, D3.

Wyrażenie: »krasa na obliczu, na twarzy« = *cera (1 : 1)*: *FalZioł* II 15d; kto chce mieć czudną krałę na twarzy pożyway częłto fig *GlabGad* 16.

Synonimy: **1.** *chędogošć, cudnošć, elegancyja, foremnošć, gładkošć, ochędotwo, ochędožnošć, ozdoba, ozdobnošć, pięknošć, šlicznošć, uroda, urodnošć, wdzięcznošć; 2.* *czerstwošć, krzepkošć; 3.* *barwa, farba.*

Cf [**KRASNOŚĆ**]

MB